

Тријумф без радости

Пише: Џозеф Стиглиц
понедељак, 05 јануар 2009 14:27

(Данас, 05.01.2009)

Дуго сам предвиђао да је само питање времена када ће балон цена некретнина у Америци (који је почео да расте почетком ове деценије, помогнут поплавом ликвидности и лабавим прописима) пући. Да је балон дуже растао, експлозија би била већа а пад дубљи и глобалнији. Економисти су успешни у идентификовању сила које леже у основи, али не и у процени тајминга.

Динамика је, ипак, углавном онаква како се очекивало. Америка ће се и даље кретати силазном путањом у 2009. години, са дубоким последицама на цео свет. Рецимо, како падају порески приходи, државне и локалне владе налазе се у процесу смањивања издатака. Опашће и амерички извоз. Пада потрошња становништва, као што се очекивало. Дошло је до значајног пада у богатству, у билионима, како су падале цене некретнина и акција. Осим тога, већина Американаца живела је изнад својих могућности, користећи своје домове, са њиховом надуваном вредношћу, као јемство. Игра је почела.

Америка би се суочила са овим проблемима чак и да се истовремено не суочава са финансијском кризом. Економија Америке била је пренапрегнута претераним задуживањем. Сада долази болни процес враћања дуга. Претерано задуживање, комбиновано са лошим позајмицама и ризичним дериватима, узроковало је замрзавање кредитног тржишта. На крају, када банке не знају сопствене билансе стања, неће веровати ни другима. Бушова администрација није уочила надолazeће проблеме, негирала је да су то проблеми када су се појавили, затим је умањивала њихов значај и на крају се успаничила. Предвођена једним од архитеката проблема, Хенком Полсоном, који се залагао за дерегулацију и дозвољавање банкама да се још више упусте у позајмљивање, није чудно што се администрација пребацивала из једне политике у другу - сваку стратегију подржала је са апсолутном убеђеношћу, које се држала до последњег минута пре него што је напуштала у корист друге. Чак и да је поверење заиста било једина важна ствар, економија би потонула. Штавише, мало акције што је

предузето, имало је за циљ спасавање финансијског система. Међутим, финансијска криза је само једна од неколико криза с којима се суочава земља: макроекономски проблеми који леже у основи свега су додатно погоршани лошом срећом доње половине популације. Они који би трошили немају новац, а они који имају новац не троше га.

Америка, као и свет, такође се суочава са великим структурним проблемом, који није другачији у односу на онај с почетка прошлог века, када су скокови продуктивности у пољопривреди значили да све мањи удео популације може да нађе посао у том сектору. Данас, скокови у индустријској продуктивности су импресивнији у односу на оне у пољопривреди пре једног века. Међутим, то значи да су неопходна још већа прилагођавања до којих мора доћи. Не тако давно, дошло је до дискусије о опасностима неконтролисаног покретања великих неравнотежа глобалне економије. Оно што данас видимо део је тог покретања. Међутим, постоје једнако фундаменталне промене у глобалним балансима економске моћи: гомиле новца за спасавање света леже у Азији и на Блиском Истоку, не на Западу. Ипак, глобалне институције не размишљају о овим новим реалностима. Глобализација је подразумевала да смо све више међузависни. Не може да дође до дубоког и дугог пада у највећој светској економији без глобалног гранања. Дуго сам тврдио да идеја о раздвајању представља мит. Доказ сада поткрепљује тај став. То је нарочито тако јер је Америка извезла не само своју рецесију, већи пропалу филозофију дерегулације и лоше хипотеке, тако да се финансијске институције у Европи и другим деловима света, такође, суочавају са већином ових проблема. Многи у земљама у развоју имали су корист од последњег бума, кроз финансијске приливе, извоз и високе цене сировина. Сада је дошло до преокрета. Заиста, велика је иронија да новац сада иде из сиромашних и добро вођених економија ка САД, извору глобалних проблема.

Поента навођења ових изазова с којима се суочава свет јесте да се укаже да су, чак и ако Обама и други светски лидери ураде све како треба, САД и глобална економија ушли у тежак период. Питање није само колико дуго ће трајати рецесија, већи како ће економија изгледати када из ње изађе. Да ли ће се вратити снажном расту или ћемо видети анемични опоравак, као што је то било у случају Јапана током деведесетих? У овом тренутку глас дајем другој варијанти, посебно што ће наслеђе великог дуга вероватно умањити ентузијазам за велику стимулацију која је потребна. Без довољно велике стимулације (у обиму од два одсто БДП) имаћемо опасну негативну спиралу: слаба економија подразумеваће још банкрота, који ће погурати вредност акција надоле, а камате нависше, подрити поверење потрошача и ослабити банке. Потрошња и инвестиције биће даље смањене. Многи финансијери на Волстриту, који су добили гомиле кеша, враћају се својој фискалној религији малих дефицита. Необично је колико су, иако су доказали своју некомпетентност, и даље поштовани у неким круговима. Оно што је важније од дефицита јесте шта радимо с новцем. Позајмљивање ради финансирања високопродуктивних инвестиција у образовање, технологију или инфраструктуру, јача биланс стања нације. Финансијери ће, међутим, позивати на

Тријумф без радости

Пише: Џозеф Стиглиц
понедељак, 05 јануар 2009 14:27

опрез: хајде да видимо како иде привреди и ако јој је потребан новац, можемо да га дамо. Међутим, фирма која је принуђена да оде у стечај неће из њега изаћи када променимо правац. Штета је дуготрајна. Ако Обама буде пратио свој инстинкт, обратио више пажњу на Мејн стрит, а не на Волстрит, и деловао смело, онда постоји шанса да привреда почне да излази из кризе до краја 2009. године. Ако не, краткорочни изгледи за Америку и остатак света су бледи.

Аутор је, професор економије на Колумбија универзитету и добитник Нобелове награде за економију 2001. године